

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นั่นคือ ต้องจัดการการศึกษาเพื่อให้คนไทยเป็นคนดี เก่งและมีความสุข ซึ่งถือเป็นกรอบนโยบายหลักในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ แต่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จะพบว่าสังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหากับเด็กและเยาวชนที่ค่อนข้างรุนแรง เช่น ปัญหาเสพติด การหนีเรียน การหนีออกจากบ้าน หรือที่ร้ายไปกว่านั้นคือการทำร้ายตัวเองและการฆ่าตัวตาย ปัญหาเหล่านี้นับวันยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น สาเหตุของปัญหามีหลายปัจจัย ปัจจัยหลักที่มีผลกระทบมากที่สุดคือสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา รวมทั้งสังคมที่มีความเปราะบางและไม่เข้มแข็งเช่นอดีต (กระแสนรณ, 2543)

การที่เด็กและเยาวชนของไทยมีสภาพจิตใจที่อ่อนแอ แก้ปัญหาไม่เป็น จนนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาด ส่วนหนึ่งเกิดจากค่านิยมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ รวมทั้งสังคมในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับความเป็นเลิศทางสติปัญญาหรือที่เรียกว่า IQ (Intelligence Quotient) เป็นเครื่องวัดความสำเร็จของเด็ก โดยละเลยการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ ให้สามารถเผชิญกับปัญหาที่เข้ามาในชีวิตได้อย่างมีสติและมีเหตุผล (กระแสนรณ, 2543) นอกจากนี้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่มีการคิดค้นอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ เติบโตขึ้นท่ามกลางความสะดวกสบาย ดังนั้นเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาที่ยุ่ยาก ซับซ้อน และค่อนข้างกดดันจิตใจ จึงไม่สามารถหาหนทางและตัดสินใจแก้ปัญหาได้ เมื่อแก้ปัญหาไม่ได้และต้องการให้ปัญหานั้นหายไปอย่างรวดเร็ว หลายคนจึงหันไปพึ่งยาเสพติด การใช้ความรุนแรง และร้ายแรงที่สุดคือการฆ่าตัวตาย (กระแสนรณ, 2543)

จะเห็นได้ว่าการที่เด็กและเยาวชนไม่สามารถหาทางออกของปัญหา และหลายคนไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นเพราะสังคมไทยสมัยก่อนเชื่อว่า IQ เป็นสิ่งสำคัญ โดยนำมาใช้เป็นมาตรวัดความสามารถของเด็ก ให้ความสำคัญกับเรื่องการเรียนและวิชาการ จนลืมพัฒนา ด้านอื่น ๆ ของเด็กควบคู่ไปด้วย (ประทักษ์ ลิขิตเลอสรวง, 2542) ต่อมาพบว่าคนที่ IQ สูง ไม่ได้หมายความว่าประสบความสำเร็จในชีวิตเสมอไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำธุรกิจที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนหมู่มาก หรือการเป็นหัวหน้างาน “ความเก่งงาน” เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ

แต่ยังต้องมี “ความเก่งคน” ประกอบด้วย โกลแมน (Goleman, 1995 b, p. 34) กล่าวว่า คนที่ประสบความสำเร็จนั้น ขึ้นอยู่กับสติปัญญาเพียง 20 เปอร์เซ็นต์ ส่วนอีก 80 เปอร์เซ็นต์เป็นเรื่องของการเข้าสังคม ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรับรู้อารมณ์ของตนเอง การจัดการกับอารมณ์และความตึงเครียด ซึ่งโกลแมน เรียกสิ่งเหล่านี้ว่า EQ (Emotional Quotient) หรือความฉลาดทางอารมณ์ เช่นเดียวกับ การ์ดเนอร์ (Gardner, 1983) ซึ่งเสนอแนวคิดในหนังสือ ชื่อ “Frame of Mind” ว่า ความสำเร็จของมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความฉลาดทางอารมณ์ด้วย

นอกจากความสามารถทางสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์แล้ว สตอลทซ์ (Stoltz, 1997) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้ศึกษาและเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับบุคคลที่ต้องการมุ่งไปสู่ความสำเร็จ และเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ บางคนจะเกิดความท้อแท้ สิ้นหวัง ในขณะที่บางคนแม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาที่หนักหนาสาหัสเพียงใดก็ยังคงยืนหยัดต่อสู้จนสามารถผ่านพ้นวิกฤติและประสบความสำเร็จในชีวิตได้ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นความสามารถที่มีอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งช่วยให้บุคคลนั้นสามารถจัดการกับปัญหาและเอาชนะความทุกข์ยากลำบากเหล่านั้นได้ แนวคิดดังกล่าว คือ ความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค หรือ AQ (Adversity Quotient) โดยสตอลทซ์เชื่อว่าคนที่ AQ สูง คือคนที่สามารถจัดการกับความทุกข์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทัศนคติต่ออุปสรรคว่าเป็นความท้าทาย ความท้าทายทำให้เกิดโอกาส และการมีโอกาสจะทำให้เกิดหนทางสู่ความสำเร็จ ฉะนั้น เมื่อมีอุปสรรคมากเท่าไร ก็จะทำให้เรามีโอกาสพบกับความสำเร็จได้มากเท่านั้น ซึ่งเป็นวิธีคิดแบบมองโลกในแง่ดี คิดแบบผู้ชนะ คิดแบบผู้มีแรงจูงใจ และคิดแบบผู้ใฝ่สัมฤทธิ์เสมอ (วิทยา นาควัชระ, 2544, หน้า 92 - 94) นอกจากนี้ยังเชื่อว่า ในยุคสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยภาวะวิกฤติ การที่มนุษย์มี IQ หรือ EQ อย่างเดียว ไม่สามารถทำให้คนอยู่รอดอย่างผู้ประสบความสำเร็จ มนุษย์ต้องมีความอดทน ความเป็นนักสู้ และสามารถที่จะเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส สตอลทซ์เชื่อว่าบุคคลเมื่อเผชิญปัญหาของชีวิต จะมีรูปแบบการตอบสนองต่อปัญหาที่แตกต่างกัน บุคคลที่สามารถจัดการกับความทุกข์ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน นั่นคือ ความสำเร็จต้องมาจากองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ IQ, EQ และ AQ โดยคนที่มีความเฉลียวปัญญาดี (IQ) จะแก้ปัญหาได้ดีต้องรู้จักบริหารอารมณ์ (EQ) ให้สงบ มีสติ มีความมั่นคง ซึ่งจะช่วยให้เกิดปัญหาแหลมคมในการแก้ปัญหามากขึ้น ขณะเดียวกันเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้น จะต้องไม่หวั่นไหว มีความคิดที่มั่นคง เชื่อมั่นว่าตัวเองมีความสามารถที่จะควบคุมสถานการณ์ได้ เชื่อว่าปัญหานั้นมักเกิดจากปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ปัญหานั้นไม่ยืดเยื้อและไม่ส่งผลกระทบต่อส่วนอื่นของชีวิต และสามารถที่จะแก้ไขได้ในที่สุด (AQ) นอกจากนี้ AQ ยังสามารถใช้เป็นตัวพยากรณ์ความสำเร็จได้ถึง 17 ประการ

เช่น ผลการปฏิบัติงาน การเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาตนเอง สุขภาพ ความสุข เป็นต้น นอกจากจะสามารถสร้างความสำเร็จส่วนบุคคลแล้ว แนวคิดเรื่องความสามารถในการฟื้นฝ่าอุปสรรคยังสามารถนำมาใช้เพื่อช่วยส่งเสริมประสิทธิผลของทีมงาน สัมพันธภาพระหว่างบุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน วัฒนธรรม และสังคมได้อีกด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 2 - 3)

สตอลทซ์ (Stoltz, 1997, pp. 29 - 34) ได้ศึกษาเพิ่มเติมจนพบว่าสิ่งที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จ มีปัจจัยที่สำคัญอยู่ 4 ปัจจัย ได้แก่ ส่วนที่ 1 คือ พันธุกรรม การอบรมเลี้ยงดู ความเชื่อ อันเป็นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการแสดงออกและการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล ส่วนที่ 2 คือ บุคลิกลักษณะ สุขภาพ และเชาวน์ปัญญาของบุคคล อันเป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้บุคคลประสบความสำเร็จ ส่วนที่ 3 คือ ความสามารถพิเศษและความปรารถนา อันเป็นแรงจูงใจให้บุคคลมีความกระตือรือร้น มีความต้องการที่จะไปให้ถึงความสำเร็จ และส่วนที่ 4 คือ การแสดงออก หรือการปฏิบัติหน้าที่ ที่จะทำให้เห็นว่าจะไปสู่ความสำเร็จที่ตั้งไว้ได้หรือไม่ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาหาปัจจัยที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จนั้น ต้องศึกษาปัจจัยหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคของบุคคลให้มากที่สุด โดยเฉพาะปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ ศันสนีย์ ฉัตรรูปต์ (2544, หน้า 108) กล่าวว่า ความสามารถในการฟื้นฝ่าอุปสรรคของบุคคลนั้น เริ่มเกิดขึ้นจากไขประสาทในสมองตั้งแต่ช่วงที่เป็นเด็ก ๆ จนถึงวัยรุ่น และยังสามารถพัฒนาต่อไปในวัยผู้ใหญ่ เพราะคนเราจะรู้จักและเรียนรู้การตอบสนอง ตอบคำถาม วิธีการจัดการกับปัญหาจากประสบการณ์ที่เราเห็นจากผู้ใหญ่ที่อยู่รอบข้าง วิธีการมองปัญหาให้เป็นโอกาส หรือวิธีมองปัญหาให้เป็นปัญหา หรือวิธีการที่เขาไม่รู้จักต่อสู้กับปัญหา ประสบการณ์เหล่านี้ย่อมอยู่รอบตัวเด็กตั้งแต่วัยเล็ก ซึ่งจะฝังเข้าไปในสมองสร้างเป็นไขประสาท แต่ข้อดีก็คือ สิ่งเหล่านี้สามารถพัฒนาและปรับปรุงได้ โดยเด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ตั้งแต่เล็ก ๆ ดังนั้นพ่อแม่และคนรอบข้างจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดี มองปัญหาที่เข้ามาในชีวิตในแง่บวก ก็จะทำให้เด็กเรียนรู้และสร้างไขประสาทในสมองที่จะทำให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสามารถในการฟื้นฝ่าอุปสรรคได้ และส่งผลไปถึงการพัฒนาบุคลิกภาพและการแสดงออกของเด็กได้อย่างเหมาะสมและสามารถประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

การจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) นักเรียนส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 15 - 18 ปี ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย ความสนใจ ความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ เป็นวัยที่ต้องมีการพัฒนาเสริมสร้างในทุกด้านเพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีความสำเร็จ เพื่อเป็นแรงงานที่สำคัญของสถานประกอบการ (พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์, 2550, หน้า 5) นอกจากนี้จากการศึกษาการวิจัยความต้องการกำลังคนของสถานประกอบการในเขต

ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออก 2, 2548, บทคัดย่อ) พบว่า สถานประกอบการมีความต้องการกำลังคนที่มีคุณลักษณะของคนดีและมีความอดทนมากกว่าคนเก่ง นั่นคือ ต้องมีความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) สูงนั่นเอง

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมในอดีตเกี่ยวกับความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในลักษณะหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค เช่น ความฉลาดทางอารมณ์กับความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค ของ เมธาวดี สังขะมาน (2548) และรัตน์ฤดี อุดมสิน (2548) บุคลิกภาพกับความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคของ วินัส ภักดีนรา (2546) การอบรมเลี้ยงดูกับการเผชิญอุปสรรคของ เกษร ภูมิดี (2546) การรับรู้ความสามารถตนเองกับความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคของ วิลเลียม (Williams, 2003) และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคของ สมใจ จุฑาผาด (2549) แต่ยังไม่พบว่ามีรายงานการศึกษาในลักษณะความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และส่งเสริมความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานของการวิจัย

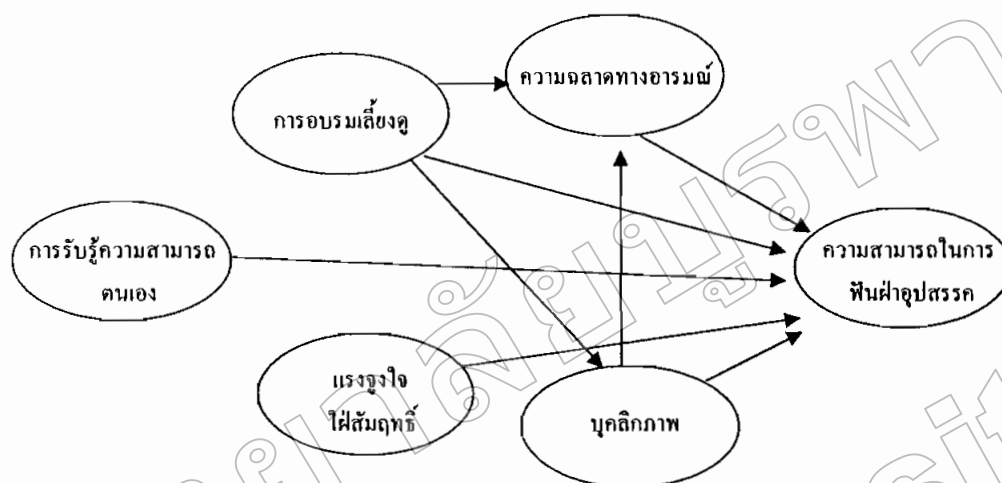
ตัวแปรสาเหตุที่ส่งผลต่อความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค ในการวิจัยครั้งนี้ได้คัดเลือกมาจากแนวคิดต้นไม้ของความสำเร็จ (The Tree of Success) ของสตอลทซ์ (Stoltz, 1997) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู บุคลิกภาพ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Stoltz, 1997, pp. 29 - 34) การรับรู้ความสามารถของตนเองใช้ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเองของแบนดูรา (Bandura, 1977) และจากผลการวิจัยของ เมธาวดี สังขะมาน (2548, หน้า 87 - 97) ที่ศึกษาตัวแปรคัดสรรที่สัมพันธ์กับความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค พบว่า ตัวแปรที่ความความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย โดยพบว่าการอบรม

เลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สามารถอธิบายการผันแปรของความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคได้มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงพร พันธุ์พิทักษ์ (2548, หน้า 54 - 60) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการอบรมเลี้ยงดูกับความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และจากงานวิจัยของ สมใจ จุฑาผาด (2549, หน้า 105 - 114) ที่ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และจากงานวิจัยของ วินัส ภักดีนรา (2546, หน้า 138 - 143) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางบุคลิกภาพกับความสำเร็จทางอารมณ์ และความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค พบว่า คุณลักษณะของบุคลิกภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จทางอารมณ์ และความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค และจากงานวิจัยของ รื่นฤดี อุดมสิน (2548, หน้า 101 - 128) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จทางอารมณ์กับความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคในการทำงาน กรณีศึกษาบุคลากรสายสนับสนุนของสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง ด้านเห็นอกเห็นใจ และด้านทักษะทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ด้านควบคุมสถานการณ์ และจากการวิจัยของ วิลเลียม (Williams, 2003) ได้ศึกษาพบว่า การรับรู้ความสามารถตนเองทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคเพิ่มสูงขึ้น

ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรสาเหตุดังกล่าวข้างต้นมาเป็นเหตุผลสนับสนุนการเชื่อมโยงตัวแปรต่าง ๆ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยแบบโมเดลอิสระ และสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์
2. ตัวแปรที่คาดว่าจะเป็นสาเหตุของความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีดังนี้
 - 2.1 ความฉลาดทางอารมณ์ การรับรู้ความสามารถตนเอง และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค
 - 2.2 บุคลิกภาพมีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทางความฉลาดทางอารมณ์
 - 2.3 การอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทางความฉลาดทางอารมณ์และบุคลิกภาพ

จากสมมติฐานดังกล่าวข้างต้น สามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความสามารถในการฟื้นฟูอุปสรรคของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลสมมติฐานความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการฟื้นฟูอุปสรรคสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบรูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการฟื้นฟูอุปสรรคของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาด้านความสามารถในการฟื้นฟูอุปสรรคต่อไป
2. ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับตัวแปรที่มีผลต่อความสามารถในการฟื้นฟูอุปสรรคของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และส่งเสริมความสามารถในการฟื้นฟูอุปสรรคของนักเรียนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับความสามารถในการฟื้นฟูอุปสรรค ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยมีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ที่กำลังศึกษาอยู่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 ในวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 2,542 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ที่กำลังศึกษาอยู่

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 ในวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
จังหวัดระยอง มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 600 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายใน
ดังต่อไปนี้

3.1 ตัวแปรแฝงภายนอก 5 ตัวแปร ดังนี้

3.1.1 ความฉลาดทางอารมณ์ วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ได้แก่

3.1.1.1 องค์ประกอบส่วนบุคคล

3.1.1.2 องค์ประกอบระหว่างบุคคล

3.1.1.3 องค์ประกอบด้านการจัดการบริหารความเครียด

3.1.1.4 องค์ประกอบด้านการปรับตัว

3.1.1.5 องค์ประกอบด้านภาวะอารมณ์ทั่วไป

3.1.2 บุคลิกภาพ วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ได้แก่

3.1.2.1 ด้านการแสดงตัว

3.1.2.2 ด้านความน่าชื่นชม

3.1.2.3 ด้านความมีสติรู้ผิดชอบ

3.1.2.4 ด้านความมั่นคงทางอารมณ์

3.1.2.5 ด้านสติปัญญา

3.1.3 การอบรมเลี้ยงดู วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 1 ตัวแปร คือ การอบรมเลี้ยงดู
แบบประชาธิปไตย

3.1.4 การรับรู้ความสามารถตนเอง วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 1 ตัวแปร คือ
ความเชื่อในความสามารถตนเอง

3.1.5 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 1 ตัวแปร คือ ความปรารถนา
ที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบความสำเร็จ

3.2 ตัวแปรแฝงภายใน คือ ความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค วัดได้จาก
ตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่

3.2.1 ด้านการควบคุมสถานการณ์

3.2.2 ด้านการรับรู้ต้นเหตุและรับผิดชอบต่อปัญหา

3.2.3 ด้านการเข้าถึงปัญหา

3.2.4 ด้านการอดทนต่อปัญหา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค (Adversity Quotient) หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการเผชิญปัญหาต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต โดยเชื่อว่าตนเองสามารถควบคุมสถานการณ์ รับรู้ต้นเหตุและรับผิดชอบต่อปัญหา เข้าถึงปัญหาต่างๆ และอดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต

1.1 ความสามารถในการควบคุมสถานการณ์ (Control) หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการรับรู้หรือเข้าใจได้ว่าตนเองสามารถจัดการ หรือควบคุมสถานการณ์ที่เลวร้ายได้ มีความเชื่อว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมีหนทางแก้ไขได้ มีความมุ่งมั่นในการตัดสินใจ ไม่ลดละความตั้งใจในการเผชิญปัญหา

1.2 ความสามารถในการรับรู้ต้นเหตุและรับผิดชอบปัญหา (Origin and Ownership) หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการรับรู้ต้นเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น และไม่กล่าวโทษตนเองจนเกินไป ไม่คิดว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเพราะความผิดพลาด หรือความบกพร่องของตนเอง แต่ผู้เดียว ตำนานตนเองอย่างสร้างสรรค์ ร่วมรับผิดชอบ หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยไม่ผลักภาระความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่น

1.3 ความสามารถในการเข้าถึงปัญหา (Reach) หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการรับรู้หรือเข้าใจถึงปัญหาที่เข้ามาในชีวิตว่ามีขอบเขต มีจุดจบ หรือจุดสิ้นสุด ไม่คิดว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจะเลวร้ายกว่าที่เป็นอยู่ หรือยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง และไม่เชื่อว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเพราะโชคชะตา

1.4 ความสามารถในการอดทนต่อปัญหา (Endurance) หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการรับมือกับปัญหาที่ยืดเยื้อต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ หรือรอคอยให้ปัญหาต่างๆ ผ่านพ้นไป คิดว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ชั่วคราว ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยๆ หรือตลอดเวลา และไม่รู้สึกรำคาญหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านลบ ตอบสนองต่อปัญหาอย่างฉลาด มองปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย

2. ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) หมายถึง ความสามารถของนักเรียนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกภายใน ในด้านการตระหนักถึงอารมณ์ตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองให้แสดงออกได้อย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกันสามารถตอบสนองอารมณ์และความต้องการของผู้อื่นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบดังนี้

2.1 องค์ประกอบส่วนบุคคล

2.1.1 ความสามารถในการตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง รู้จักและเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง

2.1.2 ความสามารถในการแสดงอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและความเชื่อของตนเอง

2.1.3 ความสามารถในการเคารพในศักดิ์ศรีของตนเอง สามารถตระหนักรู้คุณค่าและยอมรับในศักดิ์ศรีของตนเอง

2.1.4 ความสามารถในการรู้จักและเข้าใจศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง

2.1.5 มีความรู้สึกอิสระ มีอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงถึงความเป็นตัวของตัวเอง มีอิสระทางความคิดในการตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และไม่มีความยุ่งยากใจในการตัดสินใจด้วยตนเอง

2.2 องค์ประกอบระหว่างบุคคล

2.2.1 ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถรับรู้ เข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่น

2.2.2 ความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น สามารถสร้างและรักษาสัมพันธภาพกับผู้อื่น

2.2.3 ความสามารถด้านความรับผิดชอบทางสังคม สามารถให้การยอมรับและนับถือผู้อื่น ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือผู้อื่น

2.3 องค์ประกอบด้านการจัดการบริหารความเครียด

2.3.1 ความสามารถที่จะยับยั้งในการจัดการความเครียด สามารถเผชิญปัญหา ยับยั้งที่จะต่อสู้ในการจัดการปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเครียดอย่างมีสติ

2.3.2 ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกที่บังเกิดขึ้นภายในจิตใจ หรือเกิดขึ้นจากสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ตลอดจนสามารถควบคุมความต้องการของตนเอง

2.4 องค์ประกอบด้านการปรับตัว

2.4.1 ความสามารถในการแก้ปัญหา สามารถคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ มีสติ ก่อนที่จะลงมือแก้ปัญหา

2.4.2 ความสามารถที่จะตรวจสอบตามความเป็นจริง สามารถตรวจสอบความคิด ความรู้สึกตลอดทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามสภาพความเป็นจริง

2.4.3 มีความยืดหยุ่น สามารถปรับความรู้สึก ความคิดและพฤติกรรมของตนเอง ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อม

2.5 องค์ประกอบด้านภาวะอารมณ์ทั่วไป

2.5.1 การมีความสุข ความพึงพอใจในชีวิต

2.5.2 การมองโลกในแง่ดี มีความมั่นใจในสิ่งที่ทำ มีความรู้สึกที่ดีต่อทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ทำ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความพยายามมุ่งมั่นต่อสู้เพื่อความสำเร็จในชีวิต มีเหตุผล มีสติ

3. บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ผลรวมของนักเรียนด้านการกระทำและความคิด

รวมทั้งอารมณ์ทั้งที่เปิดเผยและซ่อนเร้นอยู่ภายใน ซึ่งเป็นผลมาจากพันธุกรรม การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมของบุคคล ประกอบด้วยคุณลักษณะ 5 ด้าน ดังนี้

3.1 การแสดงตัว หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมชอบออกสังคม เปิดเผย ตรงไปตรงมา ช่างพูด ชอบการผจญภัย โดดโผน กล้าพูดกับคนแปลกหน้า และสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดี

3.2 ความน่าชื่นชม หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่ให้ความร่วมมือ ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น สุภาพเรียบร้อย กริยาท่าทางอ่อนโยน เป็นมิตรกับผู้อื่น อ่อนน้อมถ่อมตน มีพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น

3.3 ความมีสติรู้ผิดชอบ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่เชื่อถือได้ รับผิดชอบ ยุติธรรม และเป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่น

3.4 ความมั่นคงทางอารมณ์ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่สามารถปรับอารมณ์ให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี มั่นคงไม่หวั่นไหวง่าย หนักแน่น คงเส้นคงวาทางอารมณ์

3.5 สติปัญญา หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่ชอบแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เฉลียวฉลาด มีความคิดริเริ่ม ชอบคิดเปลี่ยนแปลง มองการณ์ไกล มีเหตุผล ยอมรับเหตุผลผู้อื่น

4. การอบรมเลี้ยงดู (Child - Rearing Practices) หมายถึง วิธีการที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองใช้ในการอบรมสั่งสอนนักเรียน ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง วิธีการปฏิบัติของพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ทำให้เด็กรู้สึกตัวว่าได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ไม่ตามใจหรือเข้มงวดเกินไป พ่อแม่ให้ความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้มีการรับรู้ในกิจกรรมบางอย่าง ส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการคิด ให้อิสระในการตัดสินใจแก้ปัญหาและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง และให้ความร่วมมือกับเด็กในโอกาสอันสมควร

5. การรับรู้ความสามารถตนเอง (Self - Efficacy) หมายถึง การตัดสินใจของนักเรียนเกี่ยวกับความสามารถของตนเองว่าจะมีความสามารถทำพฤติกรรมในเรื่องต่าง ๆ ได้หรือไม่ และมีความมั่นใจว่าจะทำได้ในระดับใด

6. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) หมายถึง ความปรารถนาของนักเรียนที่จะกระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มีความมานะ บากบั่น พยายามความสามารถที่มีอยู่ทั้งหมดโดยไม่ย่อท้อ โดยตั้งความหวังไว้สูง มีความทะเยอทะยาน และกล้าเสี่ยง โดยพยายามแข่งขันกับมาตรฐานอันดีเลิศ เกิดความสบายใจเมื่อประสบความสำเร็จ และมีความวิตกกังวลเมื่อล้มเหลว

7. นักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ 1 – 3 ในวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดระยอง